

ปราสาทหินพนมวัน.....สร้างไม่เสร็จ

จริงหรือ.....ตอนที่ 1

ธนศ วีระศิริ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ตอนที่ 1

มีเรื่องเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับปราสาทหินพนมวันว่าเกิดจากการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในการสร้างปราสาทหิน ผู้เขียนได้รับฟังมาก่อนหน้านี้บ้างแล้ว แต่มาพบเรื่องเล่าที่ขยายความชวนให้อ่านติดตามใน www.OKNation.net/blog/voranai จึงได้ตัดตอนเนื้อหาบางส่วนมาเกริ่นนำ เนื้อความมีว่า

"...เมื่อกาลครั้งหนึ่ง ที่ผู้ชายกับผู้หญิงเริ่มมีความบาดหมาง ไม่เข้าใจและทะเลาะกันบ่อยครั้ง **ความรักเริ่มห่างหาย** เพราะเหตุด้วยผู้ชายชอบวางอำนาจ ทำตัวเป็นเจ้านาย ถือว่าตัวมีร่างกายกำยำและกำลังที่แข็งแกร่งกว่า

เมื่ออรนทนไม่ไหวหนักเข้าฝ่ายหญิง **จึงประกาศขอประลองกำลัง** ทำทนายฝ่ายชายด้วยการแข่งขันสร้าง **"ปราสาทหิน"**

ฝ่ายชายก็รับคำท้า โดยสัญญาว่าถ้าฝ่ายชายพ่ายแพ้ ก็จะยอมเป็นเบี้ยล่างให้เหมือนวัวเหมือนควาย แต่ถ้าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายแพ้ ก็จะต้องเป็นนางทาสประจำบ้านไปตลอดกาล (ซึ่งปกติก็คล้าย ๆ อยู่แล้ว)

ทั้งสองฝ่ายตกลงว่า ถ้าฝ่ายใดสร้างปราสาทหินเสร็จก่อน **ก็ต้องส่งสัญญาโดยปล่อยโคม โลมขึ้นสู่ท้องฟ้าให้อีกฝ่ายเห็น**

วารสารคอนกรีต TCA e-magazine

ฝ่ายหญิงก็รู้ตัวดีว่า ศึกประลองกับชายครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จึงขอไปสร้างปราสาทในที่ไกลบ้าน โดยอ้างว่า ถ้าผู้ชายอยู่ใกล้จะทำให้เสียเปรียบ เพราะจะได้ยินคำนิทานว่าร้าย หากถางตลอดเวลา พาลทำให้เสียกำลังใจ !!!

ฝ่ายหญิงจึงรวมตัวกันทั้งหมู่บ้านเดินทางไปยัง**เมืองพิมาย** แล้วก็เริ่มสร้างปราสาทหินพิมายขึ้นอย่างใหญ่โต

ฝ่ายชายที่อยู่ในหมู่บ้านก็เร่งสร้างปราสาทหินพนมวันที่มีขนาดเล็ก เพราะไม่รู้จะสร้างใหญ่ไปทำไม ไม่ได้ตกลงเรื่องขนาดเอาไว้หน้าว่า เพียงยกแรกฝ่ายชายก็เป็นต่อหลายขุม**เพราะผู้หญิงทำอะไรคิดมาก ชอบคิดเล็กคิดน้อย ไม่ประมาณตัว ไม่ชอบวางแผน ปราสาทหินเลยออกมาใหญ่โต**

ฝ่ายหญิงก็ละเมียดละไมในการแกะสลัก ฝ่ายชายก็สร้างไปถมไป ก่อไปจนถึงยอดก่อนแล้วจะว่าจะกลับมาแกะสลักทีหลัง

ฝ่ายชายสร้างปราสาทหินพนมวันขึ้นไปถึงยอดอย่างรวดเร็วและแกะสลักบัวกลุ่มยอดปราสาทให้สวยงามเป็นอันดับแรก เพื่อประกาศศักดาข่มขวัญ ซึ่งก็ได้ผล ฝ่ายหญิงเห็นยอดปราสาทก่อสร้างขึ้นมาทำให้ตกใจ เสียขวัญกันใหญ่ ก็ผู้ชายเขาร่วมมือร่วมใจกัน งานนี้ฝ่ายหญิงเราเสร็จแน่ ๆ

แต่ในหมู่ของสตรีก็มีสติปัญญาเป็นอาวุธที่สำคัญ พวกเธอจึงปรึกษากันว่า เราพลาดมากไปแล้วที่ก่อปราสาทใหญ่จนเกินไป ฝ่ายชายอีกไม่กี่วันก็คงจะสร้างเสร็จ **จึงคิดออกอุบาย สร้างโครงไม้ขึ้นเป็นยอดปราสาท ห่อหุ้มด้วยผ้าขาว ทำให้ปราสาทหินพิมายมีสีขาวเด่น มองเห็นได้มาแต่ไกล** แล้วจึงให้ปล่อยโคมลอยขึ้นท้องฟ้าในค่ำคืนนั้น รวมทั้งจัดงานเฉลิมฉลอง เต้นรำส่งเสียงกันเป็นที่สนุกสนานเพื่อให้ดูสมจริงสมจัง

สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย

ชั้น 3 อาคารสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย 487 รามคำแหง 39 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2935-6539 โทรสาร 0-2935-6538 Email : thaitca@gmail.com Homepage : <http://www.thaitca.or.th>

วารสารคอนกรีต TCA e-magazine

ฝ่ายชายเห็น โคมลอย ก็ยังไม่ปักใจเชื่อ จึงส่งหนุ่มน้อยหน้ามลมมาเป็นสพาย แอบไป
ดูว่าฝ่ายหญิงสร้างปราสาทเสร็จจริงแล้วหรือ ชายหนุ่มก็แอบล่องเรือขึ้นมา แล้วจึงถือโอกาส
แวะมาหาคนรักที่ต้องแยกจากกัน เพราะต่างต้องมาช่วยฝ่ายของตัวเองในการแข่งขัน !!!

หนุ่มมาเจอสาวด้วยความคิดถึง หันไปเห็นปราสาทขาวแต่ไกล ก็ยังไม่เชื่อสนิทใจ
แต่สาวเจ้าผู้เป็นคิงแก้วตาดวงใจ ก็พูดให้เชื่อสนิทใจว่า ปราสาทของฝ่ายหญิงสร้างเสร็จแล้ว
จริง ๆ

เมื่อความรักมันยิ่งใหญ่กว่าการแข่งขัน หนุ่มน้อยจึงเดินทางกลับมายังหมู่บ้านแล้ว
แจ้งข่าวกับหัวหน้าฝ่ายชายว่า ปราสาทฝ่ายหญิงสร้างเสร็จแล้วตามที่ให้สัญญาโคมลอยทุก
ประการ

**หัวหน้าฝ่ายชายและทีมงานช่างผู้เข้มแข็ง ก็ให้รับทศ มีไม้อ่อนแรงลงเพราะพาย
แพ้อีสตรี** จึงหันไปหาไหเหล่า "อูสาโท" มาดื่มเพื่อข่มใจ ไหน ๆ ก็จะกลายเป็นขี้ข้าภรรยา
ตัวเองตามที่ตนสั่งจะวาจาไว้ ศักดิ์ศรีและความทรนงแห่งความเป็นชายหายไปจนสิ้นแล้ว ฮือ ๆ
บางคนก็ยังคงแคะสลักต่อ แต่ผู้ชายส่วนใหญ่ก็หยุดสร้างและไม่อยากจะแคะสลัก
ต่อไปอีกแล้ว บางคนก็เลยประชดด้วยการไปรื้อหินส่วนที่สร้างขึ้นไปแล้วลงมา ไหน ๆ ก็แพ้
แล้วนี่หว่า

หนุ่มน้อยก็พาเพื่อนหนุ่มทั้งหลายไปที่เมืองพิมาย เพื่อแจ้งข่าวการยอมแพ้ แต่เมื่อ
ไปถึง ก็พบว่าฝ่ายหญิงก็ยังสร้างปราสาทไม่เสร็จ ในที่แรกก็คิดจะ โกรธ **แต่จะโกรธไปทำไม ใน
เมื่อคนที่เขา "รัก" ต่างก็ต้องมาตกระกำลำบาก** ใช้แรงงานเพื่อสร้างปราสาทขนาดใหญ่ แข่งขัน
ประลองเพียงเพื่อต้องการให้ชายรู้สำนึกว่า **ควรจะให้เกียรติ ดูแลทะนุถนอม เอาใจใส่พวกเขา
บ้าง ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องที่ผู้ชายไม่อยากจะทำ** แต่ก็คงหลงลืมไปบ้าง หลังจากได้อยู่กินเป็นผัวเมียจน
เคยตัว

ชายหนุ่มทั้งหลาย ก็เลยตัดสินใจลงมือช่วยฝ่ายหญิงให้สร้างปราสาทหินพิมายจน
สำเร็จสะเด็ดน้ำ กลายเป็นปราสาทที่มีลวดลายแคะสลักที่งดงาม **เป็นตั้งอนุสรณ์สถานแห่ง
ความรักและความเข้าใจที่กลับคืนมาของหญิงและชาย**

สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย

ชั้น 3 อาคารสมาคมนิเวศกรรมสถานแห่งประเทศไทย 487 รามคำแหง 39 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2935-6539 โทรสาร 0-2935-6538 Email : thaitca@gmail.com Homepage : <http://www.thaitca.or.th>

ในขณะที่ปราสาทหินพนมวัน ทั้งร้างและไม่สมบูรณ์ ดังอดีตของความขัดแย้ง เพราะไม่เข้าใจกัน ซึ่งจะไม่มีการสมบูรณ์เลย หากทั้งสองฝ่ายไม่ยอมหันหน้าเข้าหากัน ยอมได้ ก็ควรยอม

ผู้ชายบ้านพนมวันจึงยอมรับ ไม่โกรธเคืองอุบายของฝ่ายหญิง ที่ทำไปเพราะ อยากจะสอนให้พวกเขาเป็นชายสมชาย และที่สำคัญ **ความคิดถึงเมื่อยามต้องห่างไกลกันของ ทั้งสองฝ่าย ก็ได้ละลายความบาดหมางที่มีอยู่ละลายหายไปจนสิ้น**

เพราะเหตุหญิงชายต่างได้หยุดสร้างความไม่เข้าใจกันลงได้ ปราสาทหินพนมวันจึงหยุดสร้างและไม่เคยสร้างต่อ นับแต่วันที่ "ความรัก" ได้กลับคืนมา.....สู่บ้านพนมวันในครั้งนั้น!!! ”

นี่เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันในหมู่ชาวบ้านว่าเหตุใดปราสาทหินพนมวันจึงสร้างไม่เสร็จ ต้องขอขอบคุณท่านผู้เขียนใน WWW.OKAnation.net/blog/voranai อีกครั้งที่นำเรื่องพื้นบ้านมาเล่าได้อย่างน่าฟัง ชวนให้มีผู้สนใจอยากเข้าไปเยี่ยมชมปราสาทพนมวันมากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถานต่อไป

ปราสาทพนมวัน...ปราสาทหินพุทธศตวรรษที่ 18.....คำว่า “ปราสาท” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง “อาคารที่มียอดซ้อนกันหลายชั้น” สื่อถึงอาคารที่มีความหรูหรา แตกต่างจากที่อยู่อาศัยของสามัญชนทั่วไป เพราะเป็นที่ประทับของกษัตริย์และเทพเจ้าเท่านั้น ปราสาทหินที่สร้างขึ้นยึดถือตามวัฒนธรรมของอินเดียแต่โบราณ ที่ยกย่องกษัตริย์และเทพเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ เชื่อว่ากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน แต่สำหรับเทพเจ้า โดยเฉพาะในศาสนาฮินดู ยิ่งได้รับการยกย่องให้มีความสำคัญมากขึ้นไปอีกหลายพันเท่า เพราะเชื่อว่าพระองค์ทรงยิ่งใหญ่กว่ากษัตริย์ทั้งปวง ทรงมีพลังอำนาจมากที่สุด สรรพสิ่งในจักรวาล ล้วนเกิด ดำรงอยู่และดับไป ด้วยพลังการควบคุมของพระองค์ทั้งสิ้น ดังนั้นแม้กษัตริย์และเทพเจ้าจะประทับอยู่ในอาคารที่เรียกว่า “ปราสาท” เช่นเดียวกัน แต่ปราสาทของเทพเจ้าจะแตกต่างออกไป ไม่ได้สร้างด้วยไม้อย่างปราสาทพระราชวัง แต่สร้างขึ้นอย่างดีด้วยวัสดุที่คงทน เช่น อิฐ

และหิน มีการสลักลวดลายอย่างงดงาม เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ที่มีพระราชอำนาจสูงสุดในจักรวาล..... (คัดมาจากหนังสือ คู่มือท่องเที่ยว-เรียนรู้อ : ปราสาทหิน พิมาย พนมรุ้ง เมืองคำตาเมื่อน เขาชะวียง เรียบเรียงโดย ธวัชชัย องค์กรวิเวทย์, วิไลรัตน์ ย้งรอด)

ปราสาทพนมวัน เป็นอาคารโบราณสถานแห่งหนึ่งที่สูงขึ้นตามคติความเชื่อดังกล่าว ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่บ้านมะค่า ต.บ้านโพธิ์ อ.เมือง จ.นครราชสีมา ห่างจากตัวเมืองไปทาง จ.ขอนแก่นประมาณ 17 กม. นักโบราณคดีพบว่าบริเวณที่ตั้งปราสาทแต่เดิมเคยเป็นสุสานฝังศพสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาจึงสร้างปราสาทอิฐและปราสาทหินซ้อนทับตามลำดับ สันนิษฐานว่าสร้างเป็นปราสาทหินในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 – 19 ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เข้าไปกราบสักการะ

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2551 ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปทำงานบางส่วนเกี่ยวกับปราสาทพนมวัน จากการที่กรมศิลปากรมีวัตถุประสงค์จะบูรณะปราสาทประธานให้เต็มองค์ เพราะหินบริเวณยอดปราสาทหักคร่ำครวญลงมาเกือบหมด ซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีการบูรณะในส่วนอื่นมาเป็นลำดับ แนวทางในการบูรณะที่ผ่านมาใช้วิธีการกำหนดตำแหน่งหินที่อยู่ในสภาพ ไข้อยู่เสียรูปทรง บันทึกลงในแบบแปลน จากนั้นทำการรื้อหินออกแล้วจัดวางใหม่ สำหรับหินส่วนที่ร่วงลงมาก่อนทำการบันทึกนั้นจะวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมและโบราณคดีตามแต่ละยุคสมัยที่มีความน่าจะเป็นมากที่สุดแล้วจัดวางประกอบหินตามที่วิเคราะห์ได้

ปัจจุบันการบูรณะปราสาทพนมวันยังคงขาดส่วนที่เป็นยอดปราสาทประธาน(รูปที่1) และระเบียงคดโดยรอบ จากคำบอกเล่าของนายช่างและผู้เชี่ยวชาญกรมศิลปากรทำให้ทราบว่าหินส่วนบนยอดปราสาทประธานที่ขาดหายไปนั้นเป็นส่วนที่หักคร่ำครวญลงมาก่อนมีการบันทึกและหินส่วนใหญ่ที่หักคร่ำครวญลงมาก็สูญหายไปมากแล้ว ไม่สามารถนำมาประกอบเป็นรูปทรงที่สมบูรณ์ได้ ปัจจุบันหินทั้งหมดที่ร่วงลงมาถูกขนย้ายไปวางไว้บนพื้นที่โล่งด้านนอกปราสาท ผู้รู้หลายท่านสันนิษฐานว่าปราสาทพนมวันสร้างไม่เสร็จมาแต่แรกแล้ว

รูปที่ 1 ปราสาทประจันและมณฑป ของปราสาทพนมวัน ต.มะค่า อ.เมือง จ.นครราชสีมา หินส่วนบนของปราสาทประจันร่วงหล่นลงก่อนที่จะมีการบันทึกตำแหน่งหินไว้

หน้าที่ที่ผู้เขียนต้องทำก็คือ **ศึกษาว่าหากจัดวางหินเต็มถึงยอดปราสาทโดยสมบูรณ์แล้วฐานรากเดิมที่มีอยู่จะรับน้ำหนักได้หรือไม่** และ **ปราสาทประจันแบบเต็มองค์ควรมีรูปทรงแบบใด** โดยพิจารณาจากหินเท่าที่มีอยู่และรูปทรงของปราสาทประจันที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ถ้าฟังงานแรกที่ต้องทำการวิเคราะห์ **‘ฐานรากเดิมว่ารับน้ำหนักได้หรือไม่’** นั้นก็คงจะเป็นงานที่พอทำได้เพราะเป็นงานทางด้านวิศวกรรมที่คุ้นเคยอยู่ แต่ก็คงไม่ใช่งานง่ายเสียทีเดียว ไม่ใช่เรื่องธรรมดา...เป็นแน่!... เพราะฐานรากที่ว่านี้เป็นฐานรากในอดีตที่คนสมัยเกือบ 1000 ปีที่แล้วทำไว้ ประกอบกับการจะวิเคราะห์น้ำหนักลงฐานรากได้จำเป็นต้องทราบปริมาณหินทั้งหมดที่จะนำมาวางซ้อนทับด้านบน...ซึ่งนั่นก็คืองานส่วนที่สองที่ต้องทำคือวิเคราะห์ **‘รูปแบบปราสาทประจันแบบเต็มองค์’**....จะวิเคราะห์ได้ยังไง?... ของเดิมก็สร้างไม่

วารสารคอนกรีต

TCA e-magazine

เสร็จแต่ต้นแล้ว... รูปแบบเดิมก็ไม่มี...แถมยังเป็นรูปทรง 3 มิติ.....ต่อจิ๊กซอว์(jigsaw)ยังง่ายกว่า
..มีรูปให้ดูด้วย..(คิดในใจ)... ..

ผู้เขียนคิดแล้วเห็นท่าจะไปไม่รอด เลยตั้งใจไม่รับทำ.....กลัวๆ...กลัวๆ..อยู่พักใหญ่
แต่ด้วยกำลังใจจากเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรหลายท่านว่า.....ลองทำดูเผื่อจะเป็นประโยชน์ให้
ศึกษาเชิงลึกต่อไปในอนาคต...สุดท้ายจึงตัดสินใจทำ...เรื่องที่จะเล่าในที่นี้คือเรื่องวิเคราะห์
รูปแบบปราสาทประธานที่กล่าวถึงนี่เองที่ผู้เขียนมีความรู้สึกว่าจะทำได้ด้วยความยากลำบาก จัดเป็น
งานหินๆสมชื่อจริงๆ... แต่ยังนับว่าโชคดีที่ได้ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับแนวคิดของคนสมัยก่อน
โดยบังเอิญ เป็นเรื่องพลุกๆ..ที่ทำให้งานแล้วเสร็จได้

เริ่มต้นศึกษา

เริ่มต้นด้วยการเดินสำรวจลักษณะหินที่กองอยู่ด้านนอกปราสาท สนใจเฉพาะหินที่
เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรบอกว่าเป็นส่วนที่หล่นลงมาและอยู่ใกล้ปราสาทประธานมากที่สุด ซึ่งมี
อยู่ประมาณ 190 ก้อน และมีการทดลองประกอบไว้บางส่วน(รูปที่ 2) แต่ไม่เป็นที่ยืนยันแน่ชัด
ว่าจัดวางได้ถูกต้องตามจริงหรือไม่ ที่แน่ๆคือต้องศึกษาการจัดวางใหม่หมด....เดินสำรวจวัน
แรกๆแทบไม่ได้อะไรเลยเพราะหินมีหน้าตาคล้ายกันหมด แถมหินแต่ละก้อนยังมีขนาด
แตกต่างกัน หินที่พอมีลวดลายอยู่บ้างก็พอจะบอกได้แต่เพียงว่านั่นเป็นเพราะมนุษย์สกัดหรือ
ตกแต่งให้เป็นลวดลาย....หากหินมีลวดลายเมื่อนำมาต่อกันแล้วปรากฏเป็นรูปร่างใดรูปร่าง
หนึ่งก็คงจะง่ายขึ้นเยอะ แต่เอาเข้าจริงแล้วหินที่มีลวดลายกลับมีให้พบเห็นน้อยมาก

รูปที่ 2 กลุ่มหินหนึ่งใน 5 กลุ่มที่มีการทดลองประกอบไว้แต่เดิม เห็นตอนแรกจำแนกอะไรไม่ออก ทราบแต่เพียงว่าหินบางก้อนเอามาหนุนไว้เท่านั้น

คุณลุงผู้เชี่ยวชาญเรื่องหินของกรมศิลปากร(ลุงวิเชียร อริยะเดช) ได้อธิบายวิธีการดูหินจากประสบการณ์ว่าต้องดูจากร่องรอยการกดทับของหินและผิวหินที่มีรอยสกัดจากภูเขาประกอบกัน จึงจะทำให้ทราบว่าหินก้อนใดควรต่อกับหินก้อนใด แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยแม้แต่ลุงผู้เชี่ยวชาญเองก็บอกว่าคงต้องใช้เวลาานเพราะหินส่วนใหญ่สูญหายไปทำให้ยากที่จะวิเคราะห์รูปแบบที่ชัดเจนได้

.....ผ่านเวลาไปนานเกือบหนึ่งเดือน(จากต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2551) ยังไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นยังไง แต่สิ่งหนึ่งที่แวบขึ้นในความคิดช่วงหนึ่งก็คือคำบอกเล่าที่ว่า **“ปราสาทหินพนมวัน...สร้างไม่เสร็จ”**....สร้างไม่เสร็จจริงหรือ(ผู้เขียนคิด).... คำว่าสร้างไม่เสร็จคืออะไร?...เป็นไปได้หรือไม่คำว่า **‘สร้างไม่เสร็จ’** อาจไม่ได้หมายถึงงานตั้งเรียงหินไม่เสร็จ อาจตั้งหินเสร็จแล้วแต่ยังไม่ทันได้ตกแต่งลวดลายหรือที่เรียกกันว่า **‘โกลนหิน’** ให้เสร็จ

วารสารคอนกรีต TCA e-magazine

สมบูรณ์หรือเปล่า การที่ไม่ได้แต่งลวดลายให้แล้วเสร็จอาจด้วยเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงทาง การเมืองหรือเหตุอื่นที่ทำให้ต้องหยุดชะงักเสียกลางคันก็เป็นได้ หากเป็นเช่นสันนิษฐานนี้ จะต้องมีย่องรอยหินบริเวณส่วนบนสุดของปราสาทประธานหลงเหลือให้พบเห็นอยู่บ้าง.....ถ้า โขคดี

...นับว่าโขคดีจริงๆ ส่วนบนสุดของปราสาทประธานยังคงมีอยู่ และมีอยู่ครบถ้วน เสียด้วย (รูปที่ 3) จึงทำให้มั่นใจว่างานก่อสร้างปราสาทประธานนั้นก่อตั้งหินเสร็จสมบูรณ์แต่ ยังไม่ได้โคลนหินตกแต่งให้มีลวดลายสวยงามเหมือนปราสาทอื่น จากหลักฐานทางโบราณคดี การก่อสร้างเทวาลัยหรือศาสนสถานในแถบที่ราบสูงโคราชนั้นน่าจะเริ่มมีเรื่อยมานับแต่พระ ญาติของพระเจ้าชัยโสมวรมันที่ 1(พ.ศ.1432 – 1443) ได้มาตั้งถิ่นฐานที่อยู่ลุ่มน้ำมูล มีการค้นพบ ศิลาจารึกกล่าวถึงการสร้างปราสาทหินพิมาย การสร้างปราสาทพนมวัน แต่ไม่ปรากฏสาเหตุว่า เป็นเพราะเหตุใดจึงไม่ได้ตกแต่งให้แล้วเสร็จ

รูปที่ 3 บัวยอดเป็นส่วนที่อยู่บนสุดของปราสาทประธาน ทำจากหินใหญ่ 4 ก้อน เมื่อนำมา ประทับกันแล้วมีลักษณะดังรูป

สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย

ชั้น 3 อาคารสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย 487 รามคำแหง 39 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2935-6539 โทรสาร 0-2935-6538 Email : thaitca@gmail.com Homepage : <http://www.thaitca.or.th>

จำแนกกลุ่มหิน

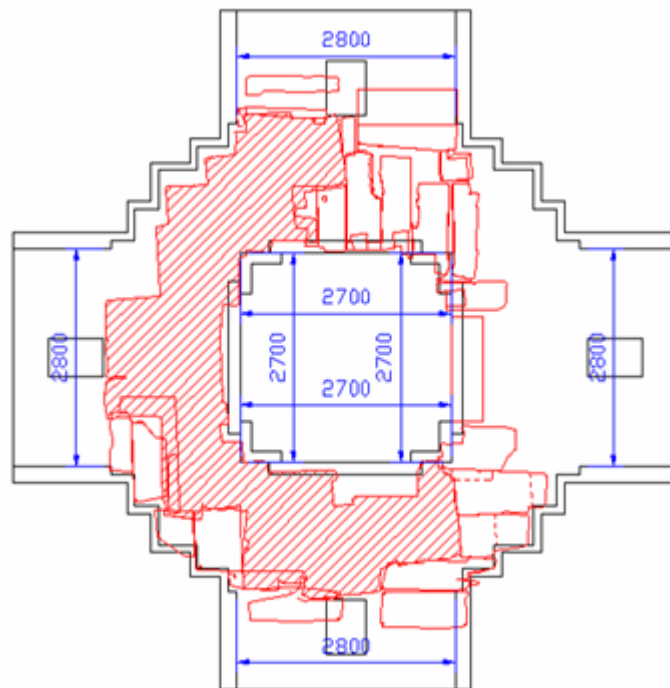
ในช่วงแรกของการศึกษามีความเห็นว่ารูปแบบของปราสาทประธานน่าจะขึ้นอยู่กับยุคสมัยที่ทำการก่อสร้าง รูปแบบปราสาทประธานแต่ละยุคสมัยจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป หากทราบแน่ชัดว่าอยู่ในยุคใดแล้วนำรูปแบบของปราสาทประธานในยุคนั้นมาพิจารณาประกอบกับลักษณะหินที่มีอยู่ก็น่าจะสรุปแนวทางการจัดวางหินได้ แต่จนแล้วจนรอดก็ไม่สามารถระบุให้แน่ชัดลงไปได้ว่ารูปแบบใดคือต้นแบบของปราสาทพนมวัน เนื่องจากลักษณะของหินที่มีอยู่ไม่สอดคล้อง(มีเหมือนกันบ้างในบางส่วนเท่านั้น) สิ่งที่ทำได้ก็คือวัดขนาดความกว้างของขอบเขตหินที่บูรณะไว้ครั้งก่อน ซึ่งมีข้อมูลยืนยันว่าส่วนที่บูรณะนั้นเป็นส่วนที่ไม่ได้ล้มลงมา เป็นส่วนที่จัดวางมาแต่ต้นอยู่แล้วเพียงแต่ผ่านการบูรณะใหม่ให้อยู่ในสภาพตั้งตรงไม่โย้เย้เท่านั้น

ในระยะแรกจึงทำได้เพียงศึกษาหินที่แบ่งแยกเป็นกลุ่มๆ(ของเดิม) วัดความหนาของหินแต่ละก้อนและของแต่ละกลุ่ม รวมทั้งวัดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของฐานบัวยอดไว้

การแบ่งแยกหินเป็นกลุ่มๆนั้นกรมศิลปากรได้จัดทำไว้แต่ต้น โดยผู้เชี่ยวชาญเรื่องปราสาทหินและได้จัดแบ่งไว้เป็น 5 กลุ่ม ผู้เขียนในฐานะผู้มาใหม่จึงใช้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญนั้นมาศึกษาและพิจารณา พบว่าการจำแนกหินเป็น 5 กลุ่ม น่าจะอาศัยความรู้เกี่ยวกับยอดปราสาทประธานที่โดยทั่วไปจะสร้างตามความเชื่อในศาสนาฮินดูซึ่งมักจะเป็นจำนวนเลขคู่ และแต่ละกลุ่มหินจะมีหินส่วนที่เรียกว่าฐานและส่วนหลังคาอยู่ ประกอบกับความรู้เรื่อง ‘ย่อเก็จ’ (รูปที่4และรูปที่ 5)ของปราสาทประธานในแต่ละแห่ง ทำให้ยอมรับว่าหินที่จัดไว้ 5 กลุ่มมีเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว

รูปที่ 4 บริเวณมุมของปราสาทประธานที่ยักเป็นเหลี่ยมหลายเหลี่ยมเช่นนี้เรียกว่า ‘ย่อเก็จ’ แนวเส้นขาวในรูปเรียกว่ามุมประธาน

รูปที่ 5 มุมของปราสาทประธานทั้งสี่มุมยักเป็นมุมเก็จ หรือ ‘ย่อเก็จ’ จำนวน 5 ยักในแต่ละมุม

วารสารคอนกรีต TCA e-magazine

แต่ยังไม่มีย่อสรุปว่าขนาดความกว้างยาวของแต่ละกลุ่มหินควรเป็นเท่าใดเพราะหินส่วนใหญ่สูญหายไป การจัดวางเรียงซ้อนกันของกลุ่มหินทั้งหมดต้องสอดคล้องและเหมาะสม และเมื่อวางหินถึงยอดบนแล้วต้องสามารถนำบัวยอดมาวางได้อย่างมั่นคง และเมื่อมองจากภายนอกควรเห็นยอดปราสาทมีลักษณะเป็นพุ่ม

ความเข้าใจเรื่อง 'ยอดปราสาทต้องมีลักษณะเป็นพุ่ม' เช่นว่านั่นทำให้หลงทางคิดไปไกล แต่ก็ทำให้ได้ศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ที่ไม่เคยได้เรียนรู้มา ได้เดินทางไปดูปราสาทประธานในที่ต่างๆ ได้แก่ ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทพิมาย ได้รู้จักชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับปราสาท เช่น ระเบียงคต บาราย อโรคยาศาลา ธรรมศาลา บัวยอด เสานางเรียง เรือนธาตุ กลิบบนูน เป็นต้น และกลีบขนุน(รูปที่6) นี้เองที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่มองเห็นส่วนบนของยอดปราสาทเป็นพุ่มคล้ายกับ parabola หรือเกือบจะคล้าย circular paraboloid ใต้นั้นขึ้นอยู่กับขนาดและความโค้งของกลีบขนุนนี้เอง

กลีบขนุน

สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย

ชั้น 3 อาคารสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย 487 รามคำแหง 39 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2935-6539 โทรสาร 0-2935-6538 Email : thaitca@gmail.com Homepage : <http://www.thaitca.or.th>

รูปที่ 6 แสดงกลีบขนุนที่ปราสาทส่วนใหญ่จะมีวางไว้ที่ชั้นหลังคาของแต่ละกลุ่มหิน (ภาพนี้เป็นแบบจำลองที่ทำด้วยโฟม เดิมที่ตั้งใจนำมาแสดงในตอนท้าย)

พยายามเทียบเคียงรูปแบบปราสาทต่างๆว่ามีที่ใดที่จัดเป็นต้นแบบของปราสาทพนมวันได้บ้าง จนท้ายที่สุดก็ไม่พบส่วนที่สอดคล้องหรือเป็นรูปแบบที่ตรงกันชัดเจน เข้าใจว่าการก่อสร้างแต่ละที่แม้จะมีลักษณะเป็นปราสาทคล้ายกันแต่มีความแตกต่างในรายละเอียดกันมาก แม้แต่ปราสาทพิมายที่อยู่ใกล้สุดน่าจะเป็นต้นแบบได้ก็มีความแตกต่างอยู่มาก เช่น ความสูง ชั้นเรือนธาตุ และที่เห็นว่าแตกต่างแน่ชัดคือ จำนวนย่อเก็จของปราสาทพิมายเป็น 7 หยัก แต่ปราสาทพนมวันเป็นมุมเก็จ 5 หยัก

ดังที่กล่าวมาการเทียบเคียงกับปราสาทอื่นนับว่ามีประโยชน์ แต่ก็ทำให้หลงทางไปไกลพอสมควร กว่าจะเฉลียวใจว่าหลงทางเวลาก็ผ่านไปเกือบๆ 3 เดือนแล้ว ราวๆปลายเดือนมีนาคม 2551 จึงเริ่มเห็นแนวทางขึ้นมาบ้างว่าควรทำอย่างไรจึงจะวิเคราะห์รูปแบบปราสาทประธานได้

ข้อมูลหิน 5 กลุ่ม

รายละเอียดของหิน 5 กลุ่มมีดังนี้

- กลุ่มหินที่ 1 มีหินทั้งหมด 41 ก้อน และแบ่งออกเป็น 3 ชั้นหินย่อย
- กลุ่มหินที่ 2 มีหินทั้งหมด 37 ก้อน แบ่งเป็น 4 ชั้นหินย่อย
- กลุ่มหินที่ 3 มีหินทั้งหมด 50 ก้อน แบ่งเป็น 4 ชั้นหินย่อย
- กลุ่มหินที่ 4 มีหินทั้งหมด 45 ก้อน แบ่งเป็น 4 ชั้นหินย่อย
- กลุ่มหินที่ 5 มีหินทั้งหมด 17 ก้อน แบ่งเป็น 3 ชั้นหินย่อย

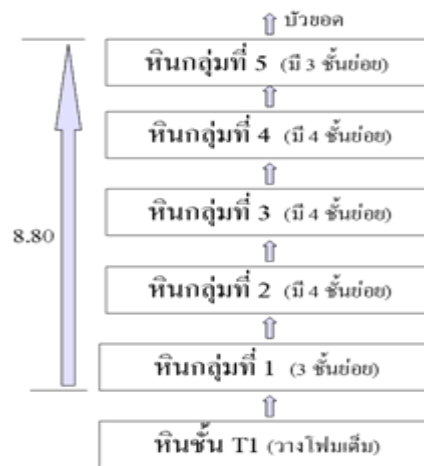
หินยอดปราสาทประธานทั้งหมด 18 ชั้น ความสูงรวม 8.80 ม. (รูปที่ 7) ต้องนำหินเหล่านี้มาเรียงซ้อนต่อจากที่บูรณะไว้ครั้งก่อน

วัดขนาดความกว้างขอบในด้านบนปราสาทประธานในปัจจุบัน(ที่บูรณะค้ำไว้ก่อนหน้า)ซึ่งเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้เท่ากับ 3.00 x 3.00 ม. (รูปที่ 8) ต้องนำหินทั้ง 18 ชั้นมาเรียงซ้อนต่อด้านบนจากตำแหน่งนี้ขึ้นไปให้มีรูปทรงคล้ายปิระมิด โดยหินชั้นบนสุดควรต่อจากทุกด้านมาชนกันหรือเกือบชนกันและต้องมีเสถียรภาพและความมั่นคงเพียงพอที่จะนำบ่วงออกมา

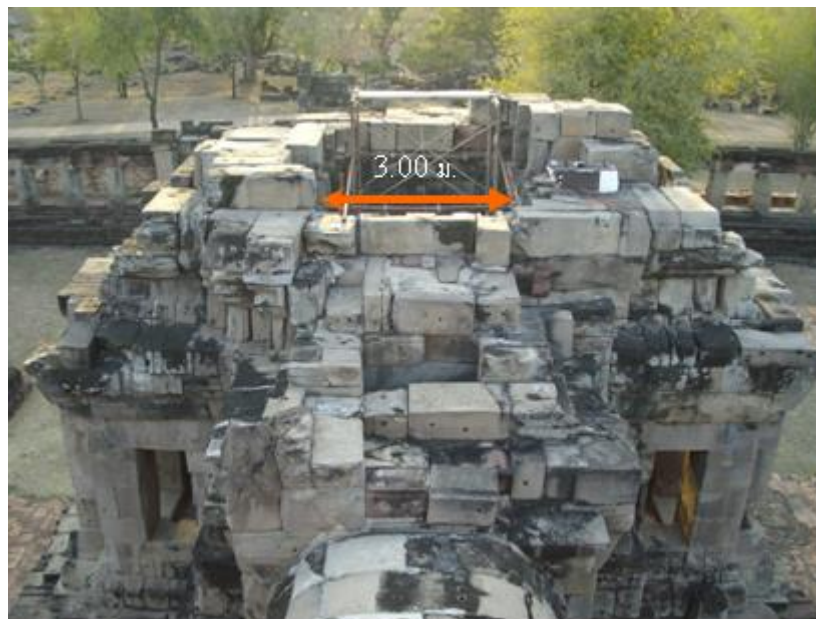
วารสารคอนกรีต TCA e-magazine

วางซ้อนทับได้อีกโดยไม่พังลงมา บัวยอดที่จะนำมาวางมีฐานเป็นวงกลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 2.20 ม.(จากการตรวจวัด) ดังนั้นพื้นที่หินส่วนที่จะรองรับบัวยอดต้องมีความกว้างเพียงพอ และเมื่อตรวจร่องรอยวางซ้อนทับในอดีตตำแหน่งของฝู้นหินควรสอดคล้องกันด้วย

รูปที่ 7 จำนวนหิน 5 กลุ่ม ที่ต้องนำมาจัดวางซ้อนลงบนปราสาทประธานที่บูรณะไว้เดิม

รูปที่ 8 หินส่วนบนที่บูรณะไว้เดิมรอการบูรณะต่อ ต้องวิเคราะห์ว่าหิน 5 กลุ่มที่จัดวางไว้นอกปราสาทจะนำมาวางต่อจากส่วนนี้ในรูปแบบใด ขอบด้านในเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสวัดขนาดได้ 3.00 x 3.00 เมตร

สมาคมคอนกรีตแห่งประเทศไทย

ชั้น 3 อาคารสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย 487 รามคำแหง 39 ถ.รามคำแหง แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0-2935-6539 โทรสาร 0-2935-6538 Email : thaitca@gmail.com Homepage : <http://www.thaitca.or.th>

พบแนวทางโดยบังเอิญ

.....ด้วยไม่มีความรู้เรื่องปราสาทหินมาก่อน การวิเคราะห์รูปทรงปราสาทจึงใช้วิธีเปรียบเทียบรูปทรงกับปราสาทประธานในที่อื่นๆเพราะเห็นว่าน่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด แต่ผ่านเวลาไปเนิ่นนานแล้วก็ยังไม่สามารถระบุรูปทรงที่แน่นอนได้....ไม่รู้จะอย่างไรดี....แต่ละวันได้แต่เดินดูกองหินหรือไม่ก็เดินวนไปวนมารอบปราสาท.....หมดกำลังใจเอามากๆทีเดียว

.....อยู่มาวันหนึ่ง...ขณะนั่งคิดเพลินๆอยู่นอกปราสาท...เหลือบมองไปที่ปราสาทประธาน.....มีความคิดหนึ่งแวบขึ้นมาว่า.....เอ!...หรือเราจะหลงทางเสียแล้ว...การที่พยายามเทียบเคียงรูปทรงของปราสาทประธานให้เหมือนที่นั่น...ให้เหมือนที่นี่....โดยคิดว่าต้องเป็นไปตามยุคสมัยของการก่อสร้างเสมอไปนั้น...อาจไม่ถูกต้องเสียทั้งหมด....เนื่องจากความคิดแบบนั้นเป็นการยึดถือแต่แนวทางด้านสถาปัตยกรรมและโบราณคดีแต่เพียงอย่างเดียว.....ไม่ได้คำนึงถึงหลักทางวิศวกรรมด้วยเลย....อันที่จริงการจะตั้งหินเรียงซ้อนกันขึ้นไปจนถึงยอดบนสุดได้นั้นจะอย่างไรเสียต้องใช้หลักทางวิศวกรรมด้วย.....มิฉะนั้นคงตั้งหินไม่ได้....ต้องล้มพังลงมาก่อนสร้างเสร็จแน่ๆ....

ความคิดเพียงแวบเดียวนี้เป็นจุดเปลี่ยนแนวคิดที่ผ่านมาโดยสิ้นเชิง ตั้งใจทันทีว่าจะไม่สนใจรูปร่างภายนอกแล้ว แต่จะให้ความสนใจกับรูปร่างภายใน นั่นคือศึกษาลักษณะการจัดวางหินเหลื่อมซ้อนกัน ทำอย่างไรให้หินมาต่อชนกันที่ด้านบน มีสภาพมั่นคงแข็งแรงรองรับน้ำหนักได้ สรุปแนวคิดว่า

- รูปทรงด้านในถูกกำหนดขึ้นจากหลักทางวิศวกรรม
- รูปทรงภายนอกเป็นงานสถาปัตยกรรมและโบราณคดี

โปรดติดตามตอนที่ 2 ในคอนกรีตสารฉบับต่อไปนะคะ ...